

Powstanie i organizacja struktur katechetycznych w diecezji bydgoskiej

The Origin and Organization of Catechetical Structures
in the Diocese of Bydgoszcz

Historia diecezji bydgoskiej ma swoje korzenie w historii archidiecezji gnieźnieńskiej, liczącej ponad tysiąc lat, oraz diecezji pelplińskiej i koszalińsko-kołobrzeskiej. Nowa jednostka hierarchiczna jest odpowiedzią zarządu kościelnego na potrzeby ludności związanej z ziemią bydgoską. Głównym zadaniem diecezji jest czuwanie nad porządkiem w Kościele i dbałość o jedność nauczania w Kościele katolickim¹. Wraz z diecezją bydgoską utworzono także diecezję świdnicką oraz metropolię łódzką, włączając w jej granice diecezję łowicką, która do tej pory należała do metropolii warszawskiej. Utworzenie nowych jednostek zbiegło się z 12. rocznicą wydania bulli papieskiej *Totus Tuus Poloniae Populus*, która wprowadziła gruntowną reorganizację struktur administracyjnych Kościoła w Polsce². Reorganizacja z 1992 r. była największym po wojnie przeobrażeniem Kościoła w Polsce i w ogóle w Europie. W żadnym innym kraju naszego kontynentu papież jednorazowo nie dokonał tak wielkich i gruntownych zmian w organizacji miejscowego Kościoła. Podstawową ideą tej reformy było „zbliżenie biskupów do wiernych” drogą znacznego ograniczenia wielkości diecezji, tak aby jej pasterz był w stanie utrzymywać rzeczywisty kontakt ze wszystkimi strukturami kościelnymi znajdującymi się na jej terenie. Przyjęto, że przeciętna polska diecezja powinna obejmować obszar, na którym zamieszkuje ok. 600 tys. mieszkańców³.

25 marca 1992 r., na mocy bulli cyrkumskrypcyjnej *Totus Tuus Poloniae Populus*, papież Jan Paweł II dokonał reorganizacji struktur

¹ „Wiadomości Diecezji Bydgoskiej” [dalej: WDB], nr 1–4 (2004).

² *Papież zmienia strukturę kościoła w Polsce. Dwie nowe diecezje*, „Rzeczpospolita” nr 47, z 25.02.2004 r., s. 4.

³ *Papież ustanowił dwie polskie diecezje*, [online], [dostępny: <https://ekai.pl/papiez-ustanowil-dwie-polskie-diecezje-popr/>], [dostęp: 17.09.2018].

diecezjalnych w Polsce⁴, archidiecezja gnieźnieńska utraciła więc pięć dekanatów, 52 parafie, 115 487 wiernych i 68 kapłanów. Jednocześnie dołączono do niej część dekanatu Fordon z parafiami znajdującymi się w obrębie administracyjnym miasta Bydgoszcz (wcześniej w diecezji chełmińskiej). Były to parafie pod wezwaniem: św. Jana Apostoła i Ewangelisty, św. Marka, św. Mateusza, św. Mikołaja i Matki Boskiej Królowej Męczenników, które 16 kwietnia 1992 r. zostały włączone do dekanatu Bydgoszcz II⁵. Wkrótce po wprowadzeniu w życie rozstrzygnięć bulli *Totus Tuus Poloniae Populus* dostrzeżono potrzebę głębszej reorganizacji archidiecezji gnieźnieńskiej. Postulowano nawet utworzenie diecezji, która nosiłaby nazwę gnieźnieńsko-bydgoskiej. Planowana korekta podnosiłaby prestiż Bydgoszczy, a jednocześnie uwzględniłaby potrzeby duszpasterskie największego miasta archidiecezji⁶. Istotne zmiany w tej dziedzinie przyniosła dopiero decyzja Jana Pawła II z 24 lutego 2004 r. Papież podpisał wtedy dekret wykonawczy, mający na celu dopełnienie reorganizacji struktur duszpastersko-administracyjnych⁷.

Utworzenie nowych diecezji miało na celu utrwalenie tradycji religijnych oraz rozwijanie w społeczności wrażliwości duchowej. Zmiany w sieci administracji kościelnej to docieranie do najniższych grup społecznych oraz realny wpływ na postawy religijne⁸.

Kościół katolicki buduje swoje struktury na zasadzie terytorialnej, chociaż zdarzają się parafie i diecezje natury personalnej. Podstawowymi jednostkami podziału terytorialnego są parafie, dekanaty i diecezje. Dekanaty pełnią funkcję nadrzędną wobec parafii, których gromadzą około dziesięciu. Metropolie, zwane inaczej prowincjami kościelnymi, pełnią funkcję nadrzędną wobec diecezji, których w swoim składzie mogą posiadać nawet kilka. Struktury te w Kościele wynikają z dwóch powodów. Pierwszym jest przyrost i migracja ludności. Drugi

⁴ *Komunikat Nuncjatury Apostolskiej o decyzji Ojca św. w związku z utworzeniem nowej struktury administracyjno-organizacyjnej Kościoła w Polsce*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” [dalej: WAG] 46 (1992), nr 3–4, s. 147.

⁵ *Dekret zmieniający granice dekanatu Bydgoszcz II*, WAG 47 (1992), nr 3–4, s. 209.

⁶ Por.: Ł. Krucki, *Zmiany terytorialno-organizacyjne archidiecezji gnieźnieńskiej w następstwie Aneksu do bulli cyrkumskrypcyjnej Totus Tuus Poloniae Populus z 2004 r.*, „Ecclesia. Studia z Dziejów Wielkopolski” T. 9 (2014), s. 253–269.

⁷ *Dekanaty i parafie wyłączone z Archidiecezji Gnieźnieńskiej i włączone do Diecezji Bydgoskiej*, WAG 59 (2004), nr 1, s. 16.

⁸ J. Kutta, *Historia Kościoła w Bydgoszczy*, [online], [dostępny: <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2004/Przewodnik-Katolicki-10-2004/Archidiecezja-Gnieznieńska/Historia-Kosciola-w-Bydgoszczy>], [dostęp: 17.09.2018].

powód to bardzo szeroko rozumiane względy historyczne – wojny, zmiany granic państwa itp.⁹.

Ustanowienie diecezji bydgoskiej

*Utworzenie diecezji bydgoskiej było z pewnością wydarzeniem znaczącym dla samej Bydgoszczy, jak i dla Kościoła w Polsce – powiedział w 2005 r. w wywiadzie dla Katolickiej Agencji Informacyjnej bp Jan Tyrawa¹⁰. 24 lutego 2004 r. została podpisana Konstytucja apostołska *Bydgestiensis. In Polonia nova conditur dioecesis „bydgestiensis” appellanda*¹¹.*

Stolicą nowej diecezji stało się miasto Bydgoszcz, jej patronami: Matka Boża Piękną Miłości i bł. bp Michał Kozal, katedrą – kościół św. Marcina i św. Mikołaja¹².

Diecezję bydgoską utworzono z 12 dekanatów archidiecezji gnieźnieńskiej, trzech dekanatów diecezji pelplińskiej i jednego dekanatu diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej¹³. W przypadku diecezji gnieźnieńskiej i koszalińsko-kołobrzeskiej do diecezji bydgoskiej włączono całe istniejące dekanaty: Bydgoszcz-Północ, Bydgoszcz-Śródmieście, Bydgoszcz-Południe, Bydgoszcz-Wyżyny, Bydgoszcz-Fordon, Kcynia, Łobżenica, Mroczka, Nakło, Szubin, Wyrzysk i Wysoka; z diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej dekanat Złotów. Z diecezji pelplińskiej wyłączono dekanat Sępólno Krajeńskie (oprócz parafii Wałdowa i Wielka Klonia) i dołączono do niego część dekanatu Wierzchucin (oprócz parafii Koronowo, Serock Pomorski i Wudzyn), a następnie włączono do diecezji bydgoskiej jako nowy dekanat Osielsko. Łącznie w skład diecezji weszło 15 dekanatów i 144 parafie. Diecezja należy do metropolii gnieźnieńskiej, a jej pierwszym biskupem został ks. bp Jan Tyrawa, dotychczasowy wrocławski biskup pomocniczy. Diecezja bydgoska zajmuje 4631 km² powierzchni i jest położona na terenie dwóch województw. Centralno-zachodnia część diecezji, o powierzchni 2916 km², należy do województwa kujawsko-pomorskiego, zaś zachodni obszar, 1715 km², jest położony na terenie województwa

⁹ Tamże.

¹⁰ K. Jarzembowska, *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, red. K. Jarzembowska, Bydgoszcz 2014, s. 188.

¹¹ AAS XCVI (2004) 5, s. 254–255.

¹² K. Jarzembowska, *Początki Kościoła Bydgoskiego*, „Przewodnik Katolicki” 12 (2014).

¹³ *Postawy społeczno-religijne w Diecezji Bydgoskiej*, red. W. Zdaniec, Warszawa 2008, s. 8.

wielkopolskiego. Na koniec 2008 r. liczyła 576,1 tys. wiernych, z czego 71,4 proc. mieszkało w miastach. W chwili powstania diecezja podzielona była na 15 dekanatów utworzonych ze 144 parafii, z czego 135 były to parafie diecezjalne, natomiast pozostałych 10 należało do zgromadzeń zakonnych. W duszpasterstwie pracowało łącznie 280 księży i 179 siostr zakonnych¹⁴. Specyfiką nowo utworzonej diecezji bydgoskiej był znaczny udział parafii wiejskich, które stanowiły 57 proc. ogólnej liczby. Na uwagę zasługuje również fakt, że na terenie Bydgoszczy w pięciu dekanatach istniało 47 parafii, tj. ponad 32 proc. ogólnej ich liczby w diecezji. Zjawisko to ma pewien związek z koncentracją ludności (wiernych) na terenie miasta w stosunku do całej diecezji. W celu skutecznego oddziaływania duszpasterskiego, obok katechizacji i budownictwa sakralnego, w kolejnych latach na skutek zwiększającej się liczby mieszkańców dokonano pewnych reorganizacji istniejących tam podziałów terytorialnych. Zgodnie z ogólnie istniejącą tendencją w 2006 r. dokonano zwiększenia do sześciu liczby dekanatów na terenie Bydgoszczy. Ustanowiony w 2006 r. nowy dekanat, nazwany Bartodzieje, obejmuje tylko parafie miejskie położone w obrębie granic administracyjnych Bydgoszczy. Stopniowe zmiany zachodzące w diecezji bydgoskiej miały także na celu wyłączenie parafii wiejskich z dekanatów miejskich, aby usprawnić administrowanie nimi, co miało sprzyjać m.in. zbliżeniu się proboszczów do parafian, umożliwić lepszy ich kontakt z wiernymi w ramach wspólnot parafialnych. Dobrym przykładem tych przedsięwzięć było ustanowienie w strefie suburbii w 2008 r. z odłączonych parafii nowego dekanatu Białe Błota. Należy podkreślić, że dzielenie się struktur kościelnych zachodzi nie tylko w młodej diecezji bydgoskiej, ale w całym Kościele katolickim w Polsce. Stale dąży się do tego, by obszar diecezji czy dekanatu był bardziej zwarty i mniejszy. Umożliwia to lepszą kontrolę nad każdą jednostką kościelną, pogłębia zaufanie wiernych, sprzyja również rozwijaniu organizacji kościelnych, np. Caritas, czy sprawniejszemu udzielaniu posług kapłańskich. Idąc śladem tych potrzeb, w 2006 r. dokonano podziału dotychczasowego dekanatu Złotów na dwa: Złotów I i Złotów II, mających odpowiednio po siedem i pięć parafii. Podobnej zmiany dokonano także w dekanacie Szubin, w którym w 2004 r. było aż 13 parafii. Po zmianie dekanat Szubin skupia siedem parafii, zaś nowo stworzony dekanat Łabiszyn – sześć parafii. Na koniec 2008 r. na jeden dekanat w diecezji bydgoskiej przypadało

¹⁴ Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, 2007, s. 12.

średnio 7,3 parafii, co jest najniższym wskaźnikiem od początku istnienia tej jednostki¹⁵.

Administracja kościelna od początku powołania diecezji zabiegała o to, by powierzchownie terytorialne parafii i dekanatów ulegały zmniejszeniu. Zmiany w podziale wewnętrznym diecezji, szczególnie przez powołanie nowych parafii, ewentualne korekty ich granic, są dokonywane w zależności od potrzeb. Sytuacja taka wynika m.in. z niestabilnej liczby mieszkańców i intensywnej zabudowy mieszkaniowej podmiejskiej Bydgoszczy. Sprzyja to nie tylko budowie kościołów, ale także powstawaniu nowych parafii¹⁶.

W 2004 r., po ukonstytuowaniu się nowej diecezji, w jej granicach znalazły się liczne zgromadzenia. Wśród zakonów męskich należy wymienić pallotyńców, jezuitów, duchaczy, michaelitów, salezjanów, kapucynów, chrystusowców, Misjonarzy św. Wincentego à Paulo oraz Misjonarzy Świętej Rodziny. Zgromadzeń żeńskich jest więcej. Są wśród nich klaryski, elżbietanki, albertynki, urszulanki, szarytki, służebniczki dębickie, marianki, pasterki, siostry szensztackie, karmelitanki, Siostry Franciszkańki od Pokuty i Miłości Chrześcijańskiej, Zgromadzenie Misyjne Służebnic Ducha Świętego¹⁷.

Zgodnie z decyzją papieża Jana Pawła II 24 lutego 2004 r. został odczytany Dekret wykonawczy Nuncjatury Apostolskiej w Polsce N.10.720/04. Decyzja Ojca Świętego Jana Pawła II uprawomocniła się 25 marca 2004 r. Dekret, który dotyczył zmian personalnych i terytorialnych nowo utworzonej diecezji, został odczytany w kościele katedralnym w Bydgoszczy:

I.

1. *Ojciec Święty Jan Paweł II – w duchu pasterskiej troski o wiernych Kościoła katolickiego w Polsce – podjął decyzje, o których mowa w komunikacie Nuncjatury Apostolskiej N.10.710/04 z dnia 24 lutego 2004 r.*

2. *Niniejszy dekret i decyzje dotyczące zmian w strukturze duszpastersko-administracyjnej diecezji i prowincji kościelnych wchodzi w życie z dniem 25 marca 2004 r.*

¹⁵ M. Fiutak, *Przestrzeń sakralna diecezji bydgoskiej*, praca magisterska przygotowana w Zakładzie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Turystyki Akademii Pomorskiej w 2009 r. pod kierunkiem prof. dr. hab. E. Rydza.

¹⁶ E. Rydz, *Kształtowanie przestrzeni i krajobrazu sakralnego diecezji bydgoskiej*, „Peregrinus Cracoviensis” 22 (2011).

¹⁷ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 163.

3. W związku z tym komunikat Nuncjatury Apostolskiej N.10.710/04 z dnia 24 lutego 2004 r. oraz niniejszy dekret wykonawczy winny być odczytane dnia 25 marca 2004 r. w obecności wiernych w kościołach katedralnych: archidiecezji łódzkiej oraz diecezji bydgoskiej, łowickiej i świdnickiej przez ich rządców osobiście lub przez delegata.

4. Tym samym wchodzi w życie zmiany granic archidiecezji gnieźnieńskiej, poznańskiej i wrocławskiej oraz diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, legnickiej, pelplińskiej i wrocławskiej.

5. Z publicznego odczytania dokumentów, o których mowa w n. 3, należy sporządzić protokół podpisany przez odczytującego i przynajmniej trzech kapłanów, a następnie przekazać go jak najszybciej do Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie.

6. Dokumenty, o których mowa w n. 3, należy też odczytać w pozostałych kościołach archidiecezji łódzkiej, diecezji: bydgoskiej, łowickiej i świdnickiej, oraz w kościołach katedralnych: archidiecezji gnieźnieńskiej, poznańskiej i wrocławskiej, jak również diecezji: koszalińsko-kołobrzeskiej, legnickiej, pelplińskiej i wrocławskiej w niedzielę 28 marca 2004 r., celem szerokiego poinformowania wiernych o dokonanych zmianach.

II.

7. Do czasu kanonicznego objęcia diecezji bydgoskiej i świdnickiej przez ich biskupów diecezjalnych, pozostaną one pod jurysdykcją rządców odpowiednio: metropolii gnieźnieńskiej i wrocławskiej.

8. Kanoniczne objęcie nowych diecezji winno nastąpić w dniach od 25 marca do 3 kwietnia 2004 r.

III.

9. Ponadto z dniem 25 marca 2004 r.:

9.1. następuje ipso facto inkardynacja odpowiednio do diecezji bydgoskiej lub świdnickiej tych kapłanów diecezjalnych, którzy w dniu 23 lutego 2004 r. pełnili urzędowo powierzoną im posługę na terytorium, które weszło do nowo utworzonej diecezji;

9.2. inkardynacja kapłanów i diakonów zainteresowanych diecezji, którzy zgodnie z prawem przebywają poza granicami diecezji, w kraju lub za granicą (nauka, praca naukowa lub duszpasterska itp.), następuje również ipso facto do nowej diecezji, jeżeli bezpośrednio przed wyjazdem pełnili urzędowo powierzoną posługę na terytorium, które weszło w skład nowej diecezji;

9.3. kapłani emeryci zainteresowanych diecezji są inkardynowani do diecezji macierzystej, chyba że wyrażą wolę przejścia do nowej diecezji w uzgodnieniu z biskupami tych diecezji;

9.4. przynależność diecezjalna diakonów i kleryków seminariów duchownych zainteresowanych diecezji ustalana jest zgodnie z miejscem ich urodzenia (alumni urodzeni na terytorium, które weszło w skład nowych diecezji, należą do tej diecezji);

9.5. sytuacje wyjątkowe można rozwiązywać w oparciu o przepisy kan. 267 i kan. 268 Kodeksu Prawa Kanonicznego;

9.6. akta personalne poszczególnych kapłanów, diakonów i kleryków, którzy zmienili przynależność diecezjalną, winny być przekazane do kurii biskupiej, zgodnie z ich nową przynależnością kanoniczną;

9.7. poszczególne diecezje w nowych granicach stają się z dniem 25 marca 2004 r. pełnoprawnym właścicielem wszystkich diecezjalnych dóbr kościelnych znajdujących się na jej terenie w chwili ogłoszenia komunikatu, o którym mowa w n. 1 niniejszego dekretu.

10. Zasady, o których mowa w n. 9 niniejszego dekretu, stosuje się analogicznie w istniejących wcześniej diecezjach, których granice zostały obecnie zmienione.

11. Kwestie nieobjęte normami niniejszego dekretu (np. korzystanie z seminarium macierzystej diecezji, wydziału teologicznego, sądu biskupiego, domu księży emerytów czy ewentualne sprawy personalne) należy rozwiązywać na drodze uzgodnień między zainteresowanymi biskupami diecezjalnymi¹⁸.

Wraz z powstaniem diecezji ks. bp Jan Tyrawa powołał instytucje wspierające biskupa w zarządzie diecezją i tworzeniu nowych struktur Kościoła Bydgoskiego¹⁹. Trzy dni po ingresie powołany został kanclerz Kurii, ks. dr Lech Bilicki²⁰, któremu zostało powierzone zadanie stworzenia pozostałych wydziałów kurialnych. Dalej nastąpiło powołanie urzędu wikariusza generalnego, którym został ks. dr Bronisław Karczmarek²¹. Na ekonoma diecezji mianowany został ks. lic. Przemysław Książek²². Kuria mieści się w Bydgoszczy przy ul. ks. Malczewskiego 1, w bezpośrednim sąsiedztwie rezydencji biskupa bydgoskiego²³.

¹⁸ Dekret wykonawczy Nuncjatury, Nuncjatura Apostolska w Polsce nr 10.720/4, [online], [dostępny: <http://diecezja.bydgoszcz.pl/diecezja/informacje-od-diecezji/>], [dostęp: 22.10.2018].

¹⁹ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 223.

²⁰ Urząd ten powierzono ks. dr. Lechowi Bilickiemu, który do 30 czerwca był jednocześnie proboszczem w parafii pw. św. Marcina w Szubinie. Archiwum Kapituły Katedralnej w Bydgoszczy [dalej: AKByd], Dekret nr 1/2004/Bp.

²¹ AKByd, Dekret nr 5/2004/Bp.

²² Tamże.

²³ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 223.

W stosunkowo krótkim czasie utworzono dalsze wydziały kurii, co pozwalało, pomimo skromnej obsady personalnej, rozpocząć normalne funkcjonowanie tej instytucji.

Bulla papieska stanowiła, że *jak najprędzej należy zgodnie z normami prawa powszechnego ustanowić Kolegium Konsultorów, aby zapewnić Pasterzowi erygowanej diecezji skuteczną pomoc*²⁴. Kierując się tym wskazaniem, 22 września 2004 r. biskup bydgoski powołał Kolegium Konsultorów na pięć lat²⁵. Pod koniec 2008 r. w siedzibie bydgoskiej kurii diecezjalnej rozpoczął działalność punkt konsultacyjny gnieźnieńskiego trybunału. Prowadził go ks. Ireneusz Staniszewski²⁶.

Na mocy dekretu wydanego 25 marca 2011 r., czyli w siódmą rocznicę powstania diecezji bydgoskiej, bp Jan Tyrawa erygował sąd biskupi jako trybunał pierwszej instancji dla wszystkich spraw spornych i karnych (związanych przede wszystkim z procesami o stwierdzenie nieważności małżeństwa)²⁷. Niestety, braki personalne nie pozwalały na utworzenie samodzielnie funkcjonującego trybunału. Stąd też biskup bydgoski zwrócił się do Stolicy Apostolskiej, by ta wyznaczyła Trybunał Metropolitalny w Gnieźnie jako sąd I instancji. Zgoda na takie rozwiązanie została udzielona przez Sygnaturę Apostolską pismem z 29 września 2004 r. Ten stan rzeczy trwał aż do 25 marca 2011 r., kiedy zastała podjęta decyzja o usamodzielnieniu się i utworzeniu własnego sądu biskupiego²⁸. Stało się to możliwe wówczas, gdy na mocy porozumienia pomiędzy biskupami ks. dr Zenon Niemczyk z Gniezna został skierowany do Bydgoszczy i podjął zadania oficjalne. Ostatecznie, po przedstawieniu składu Sądu Biskupiego Diecezji Bydgoskiej, została udzielona przez Sygnaturę Apostolską zgoda na rozpoczęcie od 14 czerwca 2011 r. pracy trybunału (pismo z dnia 15 maja 2011 r., Prot. N. 4598/2a/11SAT)²⁹.

Bardzo ważną dziedziną życia Kościoła jest działalność charytatywna³⁰. Mając to na względzie, biskup bydgoski 25 marca 2004 r. powołał do istnienia Caritas Diecezji Bydgoskiej (Dekret nr 94/2004/Bp.) i zatwierdził jej statut (Dekret nr 16/2004). Od samego początku

²⁴ L. Bilicki, *Kościół bydgoski – jego krótka historia i jego dziś*, w: *Crux Ave Spes Unica*, Bydgoszcz 2018, s. 90.

²⁵ W jego skład weszli księża: Lech Bilicki, Jan Graczyk, Piotr Jakubowski, Bronisław Kaczmarek, Ireneusz Kalaczyński, Leszek Kroll, Ryszard Pruczkowski (AKByd, Dekret nr 884/2004/Bp).

²⁶ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 225

²⁷ Tamże.

²⁸ AKByd, Dekret powołania sądu nr 143/2011/Bp.

²⁹ L. Bilicki, *Kościół bydgoski – jego krótka historia i jego dziś*, s. 90–91.

³⁰ M. Kuciński, *Diecezji bydgoskiej pierwszy rok*, „Przewodnik Katolicki” 14 (2005), s. 21.

instytucja ta podjęła szeroko zakrojoną pracę na polu charytatywnym³¹. W ramach Caritas działają również: Centrum Pomocy Bezdomnym „Betlejem”, które codziennie wydaje 300 posiłków bezdomnym i ubogim; Warsztaty Terapii Zajęciowej „Tęcza” dla osób z upośledzeniem umysłowym; Świetlica Opiekuńczo-Wychowawcza, w której dzieci otrzymują gorący posiłek, suchy prowiant oraz artykuły szkolne; Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy; Centrum Interwencji Kryzysowej oraz dwa hospicja³². Troska o ludzkie życie przejawia się też w otwarciu przy klasztorze Sióstr Klarysek w Bydgoszczy „okna życia”³³.

Nagłącą stała się konieczność utworzenia diecezjalnego seminarium – miejsca duchowej formacji przyszłych kapłanów, którzy podejmowaliby służbę w granicach diecezji. Do tego momentu ośrodkiem kształcącym alumnów było seminarium gnieźnieńskie³⁴. Od kwietnia do lipca 2004 r. trwał pewien *status quo* w poszukiwaniu możliwie najlepszych rozwiązań. Ostatecznie w lipcu zdecydowano o utworzeniu własnego seminarium. Przygotowano odpowiedni dekret (n. 551/2004/Bp z 1 sierpnia 2004 r.)³⁵. Dekretowi powołującemu do życia seminarium towarzyszył dekret mianujący pierwszego rektora – ks. prał. dr. Wojciecha Szukalskiego, z tym samym dniem: 1 sierpnia 2004 r. Na siedzibę tymczasową – w poszukiwaniu miejsca własnego – wyznaczono użyczające gościny Seminarium Zgromadzenia Ducha Świętego przy al. Jana Pawła II 117 w Bydgoszczy. Do nowo powstałego Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Bydgoskiej im. bł. Biskupa Michała Kozala mieli trafić klerycy bydgoscy: zasadniczo z seminarium w Gnieźnie oraz pierwsi kandydaci, którzy z terenów nowo powstałej diecezji zgłaszali się do formacji od roku 2004/2005³⁶. Do grona moderatorów zostali powołani ks. dr Tomasz Kalociński (prefekt ds. studiów) oraz ks. prałat Janusz Mnichowski (ojciec duchowny). Z czasem dołączyli do nich ks. dr Michał Adamczyk (prefekt ds. wychowania) oraz nowi ojcowie duchowni – ks. dr Marcin Puziak oraz ks. dr Zygmunt Zaborowski³⁷. W 2007 r. seminarium duchowne doczekało się własnej siedziby – przy ulicy Grodzkiej 18–22³⁸. Gdy

³¹ L. Bilicki, *Kościół bydgoski – jego krótka historia i jego dziś*, s. 91.

³² M. Kuciński, *Diecezji bydgoskiej pierwszy rok*, s. 21.

³³ L. Bilicki, *Kościół bydgoski – jego krótka historia i jego dziś*, s. 91.

³⁴ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 22.

³⁵ Por.: WDB 1 (2004), nr 5–10, s. 60.

³⁶ M. Puziak, *Credidimus caritati. Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Bydgoskiej – 10 lat istnienia*, „Studia Bydgoskie” 8 (2014), s. 100.

³⁷ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 22.

³⁸ Tamże, s. 23.

uzyskano od miasta odpowiednie budynki, rozpoczęto przygotowywać część mieszkalną oraz pomieszczenia służące dydaktyce. Dzięki temu nowy rok akademicki 2007/2008 alumni mogli już rozpocząć w własnym budynku seminaryjnym³⁹.

Wśród instytucji obecnych w nowo powstałej diecezji wymienić trzeba Kapitułę Katedralną Bydgoską, która ukonstytuowała się na przedłużeniu wcześniej funkcjonującej kapituły przy konkatedrze bydgoskiej. Aprobata dla jej powstania wyraziła w piśmie z 24 lutego 2006 r. watykańska Kongregacja ds. Duchowieństwa, natomiast biskup bydgoski powołał ją i zatwierdził jej statuty w drugą rocznicę diecezji (25 marca 2006 r.)⁴⁰.

Należy podkreślić, iż nowo powołana diecezja bydgoska posiada trzy szkoły katolickie: szkołę podstawową, gimnazjum i liceum, a na jej terytorium działają ponadto cztery katolickie szkoły zakonne. W katechezie we wszystkich typach szkół pracuje 602 katechetów, z czego 435 świeckich, 118 księży diecezjalnych, 21 zakonnych i 28 zakonnice.

Prężną działalnością charakteryzuje się poradnictwo rodzinne, w którym pracuje 129 doradców w 74 poradniach. Ważną częścią tej działalności jest duszpasterstwo związków niesakramentalnych i przygotowywanie rekolekcji dla Domowego Kościoła. Otwarto Studium Katolickiego Poradnictwa Rodzinnego z 23 uczestnikami.

Jednym z priorytetów jest duszpasterstwo akademickie i młodzieżowe. Na terenie Bydgoszczy działają cztery ośrodki duszpasterstwa akademickiego⁴¹. Powołano: KSM, Akcję Katolicką i struktury diecezjalne Ruchu Światło-Życie (Oazy)⁴².

Patroni diecezji

Kościół katedralny jest jedynym w mieście sanktuarium maryjnym; początki kultu Matki Bożej odnotowane są już w końcu XV w. Kult ten związany był z umieszczonym w głównym ołtarzu obrazem Matki Bożej z Różą, zwanym też obrazem Matki Bożej Bydgoskiej. Wizerunek, ufundowany przez Stanisława Kościeleckiego, pochodzi z początku XVI w. Przedstawia Maryję w postawie stojącej, z Dzieciątkiem Jezus na lewej ręce i z pąsową różą w prawej, nieco wzniesionej

³⁹ L. Bilicki, *Kościół bydgoski – jego krótka historia i jego dziś*, s. 91.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ M. Kuciński, *Diecezji bydgoskiej pierwszy rok*, s. 20.

⁴² Tamże.

ku górze dłoni. U stóp Madonny znajduje się sierp księżycy, rogami skierowany ku górze⁴³. Z lewej strony płótna, tuż przy postaci Matki Bożej, widoczna jest mała, klęcząca postać mężczyzny przybranego w czerwony płaszcz. Z modlitewnie splecionymi rękoma zwraca się on ku Niebieskiej Królowej. Wokół postaci wije się banderola z napisem gotycką minuskułą: *Mater Dei memento mei* (Matko Boża, pamiętaj o mnie). Nad głową Matki Bożej unoszą koronę dwaj aniołowie. Uwielbienie dla Cudownego Wizerunku potęgowało się w sercach bydgoszczan aż do czasu rozbiorów Polski. Liczne wota świadczyły o łaskach doznanych za wstawiennictwem Matki Bożej⁴⁴.

Rozwijający się kult Maryi przerwał wybuch II wojny światowej. Obraz, w obawie przed zniszczeniem, został wywieziony i ukryty. Jednak na skutek złych warunków uległ częściowemu uszkodzeniu. Po konserwacji wrócił na dawne miejsce i został otoczony należnym mu kultem, którego najokazalszym przejawem była dokonana 29 maja 1966 r. przy kościele Matki Boskiej Nieustającej Pomocy na Szwedehorwie koronacja wizerunku przez kard. Stefana Wyszyńskiego przy współudziale ówczesnego metropolity krakowskiego, kard. Karola Wojtyły⁴⁵. Prymas Tysiąclecia nazwał wtedy Bydgoską Panią Matką Bożą Piękną Miłości⁴⁶ i wskazał nam drogę słowami: *Jak dobrze się stało, że w tej świątyni została ukoronowana Miłość, aby władać w tym mieście, abyście przychodzili tutaj odmieniać, uszlachetniać swoje serca w nieustannym przewyciężaniu samych siebie, na dobro Boga i na dobro waszego otoczenia, waszych bliźnich: dzieci, mężów, żon, sąsiadów, zależnych w pracy i tych, którym w pracy podlegacie; aby wszędzie zwyciężała miłość*⁴⁷. Po upływie 33 lat zabytkowy obraz został uhonorowany w najwyższy sposób, gdy Ojciec Święty Jan Paweł II nałożył osobiście papieskie korony na wizerunek Maryi i Jezusa⁴⁸.

Błogosławiony Michał Kozal, biskup, męczennik, urodził się w 1893 r. w rodzinie chłopskiej, w Nowym Folwarku pod Krotoszynem. Wyświęcony na kapłana (1918), pracował jako wikariusz,

⁴³ *Kościół katedralny w Bydgoszcy*, por.: [online], [dostępny: <https://brewiarz.pl/czytelnia/swieci/08-31g.php3>], [dostęp: 13.09.2018].

⁴⁴ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 9.

⁴⁵ *Kościół katedralny w Bydgoszcy*, por.: [online], [dostępny: <https://brewiarz.pl/czytelnia/swieci/08-31g.php3>], [dostęp: 13.09.2018].

⁴⁶ L. Łbik, *Fara – świadek historii miasta*, „Kalendarz Bydgoski” 2004.

⁴⁷ Archiwum Państwowe w Bydgoszcy, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Bydgoszcy, sygn. 4603, Stenogram kazania wygłoszonego przez kardynała Wyszyńskiego 29 maja 1966 r. o godz. 20.30 w parafii na Ugorach, k. 46–47.

⁴⁸ *Sanktuarium Matki Bożej Piękną Miłości w Bydgoszcy*, por.: [online], [dostępny: <http://www.katedrabydgoska.pl/sanktuarium/historia.php.htm>], [dostęp: 13.09.2018].

katecheta w Bydgoszczy, ojciec duchowny, a następnie rektor seminarium duchownego w Gnieźnie. 12 czerwca 1939 r. mianowany został biskupem pomocniczym we Włocławku. 7 listopada tegoż roku wraz z duchowieństwem został aresztowany przez Niemców i osadzony w więzieniu włocławskim. Następnie internowano go w Łądzie nad Wartą. W kwietniu 1941 r. wywieziony został do obozu koncentracyjnego w Dachau. Tam wspomagał towarzyszy niedoli i podtrzymywał ich na duchu. Pielęgnując chorych, zachorował na tyfus. Zmarł 26 stycznia 1943 r. zabity śmiertelnie zastrzykiem.

Niech będzie on jeszcze jednym patronem naszych trudnych czasów, pełnych napięcia, nieprzyjaźni i konfliktów. Niech będzie wobec współczesnych i przyszłych pokoleń świadkiem tego, jak wielka jest moc łaski Pana naszego Jezusa Chrystusa – Tego, który do końca umiłował⁴⁹ – mówił Ojciec Święty Jan Paweł II, ogłaszając w 1987 r. biskupa Michała Kozala błogosławionym. Dzień Patrona obchodzony jest w diecezji 14 czerwca.

W jednym z kazań Michał Kozal mówił: *Prawdziwą wielkość człowieka mierzy się miarą jego zjednoczenia z Bogiem, mierzy się jego umiejętnością i gorliwością wykonywania planów Bożych. Obiektywnie najwięcej znaczy ten, który nosi w sobie życie Boże i potrafi to życie budzić w innych i doprowadzać do pełnego rozwoju. Wobec tej prawdy nie może ulegać wątpliwości, że kapłan Chrystusowy mocą swego powołania i swej godności kapłańskiej wyrasta ponad zwykłych ludzi, bo Bóg powierza mu najważniejsze zadanie i w tym celu dopuszcza go do najściślejszego zjednoczenia z sobą⁵⁰.*

W ikonografii bł. bp Michał Kozal przedstawiany jest w stroju biskupim lub w pasiaku więziennym. Jego atrybutami są: mitra, fioletowy trójkat i numer obozowy 24544⁵¹.

Ingres

28 marca 2004 r. bp Jan Tyrawa objął nowo utworzone biskupstwo bydgoskie podczas ingresu do katedry św. Marcina i św. Mikołaja w Bydgoszczy. Na uroczystość licznie przybyli biskupi z wielu polskich diecezji oraz kapłani, osoby konsekrowane i wierni świeccy

⁴⁹ *Biskup zamęczony w Dachau – bł. Michał Kozal*, por.: [online], [dostępny: <https://kosciol.wiara.pl/doc/490348.Biskup-zameczony-w-Dachau-bl-Michal-Kozal>], [dostęp: 12.04.2019].

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ A. Mikołajczyk, *Uświęcają nas i nasze dzieje*, Piastów 1997, s. 487.

nowo utworzonej diecezji bydgoskiej⁵². W ingresie bp. Tyrawy uczestniczyli liczni przedstawiciele episkopatu, wśród nich m.in.: abp Józef Kowalczyk – nuncjusz apostolski w Polsce, abp Henryk Józef Muszyński – metropolita gnieźnieński, w którego władzy do niedawna pozostawał Kościół bydgoski, a także kard. Henryk Gulbinowicz z Wrocławia, u boku, którego bp Tyrawa pełnił dotąd posługę jako biskup pomocniczy⁵³.

„Swojego” biskupa przywitali także przedstawiciele władz państwowych, miejskich, wojewódzkich i samorządowych, poczty sztandarowe organizacji i stowarzyszeń oraz tłumy bydgoszczan⁵⁴.

Uroczyste wprowadzenie bp. Tyrawy do katedry rozpoczęło się przed katedralną plebanią, skąd procesja przeszła do świątyni. W czasie Mszy św. bp. Jan Tyrawa przedstawił pismo apostolskie mianujące go biskupem bydgoskim. Tym samym objął kanonicznie powierzoną mu przez Ojca Świętego diecezję⁵⁵. Po podpisaniu dokumentów związanych z objęciem diecezji bp Tyrawa otrzymał z rąk Nuncjusza Apostolskiego oraz abp. Muszyńskiego pastorał – symbol władzy nad powierzoną mu owczarnią. Ów „kij pasterski”, który trafił do jego rąk, jest niezwykle. Nie tylko ze względu na piękne wykonanie, ale przede wszystkim na fakt, że użytkował go niegdyś wielki człowiek polskiego Kościoła – sługa Boży kard. Stefan Wyszyński⁵⁶. Następnie wierni i duchowieństwo diecezji bydgoskiej złożyli swojemu biskupowi *homagium* (uznanie go za pasterza i deklaracja posłuszeństwa i współpracy).

W pierwszej homilii ordynariusz bydgoski nawiązał do swojej dewizy: *Ave crux spes unica* – „Witaj krzyżu, jedyna nadziejo”. To przesłanie Bożej miłości, która przejawiała się poprzez ofiarę Chrystusa, chciałby wnieść także w swą posługę w diecezji bydgoskiej⁵⁷. Podczas homilii bp Jan Tyrawa przypomniał, że wielki jubileusz chrześcijaństwa postawił przed duchownymi wyzwanie, będące szczególnym programem dla całego Kościoła, mianowicie powołanie do świętości⁵⁸. *To powołanie do świętości trzeba nam wszystkim podjąć, ukonkretnić i systematycznie realizować. To ukonkretnianie może mieć różne formy i sposoby, jednakże Diecezja Bydgoska nie narodziła się z próżni, tu*

⁵² K. Jarzembowska, *Wśród ludzi życzliwy*, „Gość Niedzielny” 14 (2004), s. 19.

⁵³ M. Woźniak, *Bp Jan Tyrawa objął diecezję Bydgoską*, „Niedziela” 15 (2004), s. 12.

⁵⁴ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 13.

⁵⁵ K. Jarzembowska, *Wśród ludzi życzliwy*, s. 19.

⁵⁶ M. Woźniak, *Bp. Jan Tyrawa objął diecezję Bydgoską*, s. 12.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 13.

był i działał Kościół w ramach Diecezji i Metropolii Gnieźnieńskiej, tworząc swoją długą i bogatą tradycję. Do tej tradycji trzeba nam nawiązać, kontynuować i ją rozwijać. Wiem, że w kształtowaniu tożsamości Kościoła gnieźnieńskiego bardzo mocno akcentowano miejsce świeckich, laikatu w Kościele, katechezę dorosłych jako jedną z form nowej ewangelizacji. Jest to trafne i słuszne, bowiem jedynie w swoich świeckich Kościół może być obecny w świecie i w nim wypełniać swoją misję, dla której został ustanowiony⁵⁹.

Katechetyczne „wiano” wniesione przez Kościół gnieźnieński

Obecność Kościoła katolickiego od wieków zaznacza się zarówno na polu kultury, jak i nauki, przejawiając się w działalności wielu instytucji, których przykładem może być bydgoski Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej⁶⁰.

Jan Paweł II 3 czerwca w 1979 r. w Gnieźnie skierował do młodzieży następujące słowa: *Kultura jest wyrazem człowieka. Jest potwierdzeniem człowieczeństwa. Człowiek ją tworzy – i człowiek przez nią tworzy siebie. Tworzy siebie wewnętrznym wysiłkiem ducha: myśli, woli, serca*⁶¹. Współtworzenie i upowszechnianie tak rozumianej kultury stało się wyznacznikiem działalności powołanego w 1982 r. w Bydgoszczy Prymasowskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego. Było to nie tylko zadanie, ale i swego rodzaju wyzwanie, bowiem trzeba mieć też na uwadze realia historyczne, w jakich Instytut zainicjował swą działalność. Były to czasy – jak powie bp Jan Nowak – totalnego zakłamania i zniewolenia narodu oraz odcinania go od jego chrześcijańskich korzeni kultury, wzmożone jeszcze dramatem stanu wojennego⁶².

Instytut został powołany z inicjatywy wspomnianego już bp. Jana Wiktora Nowaka – wikariusza Prymasa Polski dla miasta Bydgoszczy. 8 września 1982 r. Prymas Polski Józef kard. Glemp ustanowił

⁵⁹ Homilia Ks. Biskupa Jana Tyrawy podczas ingresu, [online], [dostępny: <http://diecezja.bydgoszcz.pl/diecezja/informacje-od-diecezji/>], [dostęp: 18.10.2018].

⁶⁰ H. Lejbman, „*Wiara poszukująca zrozumienia*” – 25 lat istnienia Prymasowskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy, „*Studia Bydgoskie*” 1 (2007), s. 339.

⁶¹ Homilia w czasie Mszy św., Gniezno, [online], [dostępny: <https://ekai.pl/dokumenty/homilia-w-czasie-mszy-sw-gniezno/>], [dostęp: 18.10.2018].

⁶² J. Nowak, *Słowo ks. Bpa Jana Wiktora Nowaka, Ordynariusza Diecezji Siedleckiej, inicjatora powołania Instytutu i jego wieloletniego opiekuna*, w: *Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Bydgoszczy: 1982–1997*, red. B. Majewska, P. Pytlewicz, Bydgoszcz 1997, s. 5–7.

w archidiecezji gnieźnieńskiej Prymasowski Instytut Teologiczny im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Gnieźnie oraz Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego z siedzibą w Bydgoszczy. Jak czytamy w dekrecie: *Celem Instytutu jest systematyczne pogłębianie wiedzy i kultury religijnej u jego słuchaczy, a także pomoc w formowaniu osobowości chrześcijańskiej*⁶³. Instytut miał funkcjonować jako trzyletnie studium teologiczne. Powstał w oparciu o przepisy z dnia 15 kwietnia 1979 r., ogłoszone przez Jana Pawła II w Konstytucji apostoelskiej *Sapientia Christiana*. Ojciec Święty wyrażał przekonanie, iż *Środowisko kulturowe, w jakim żyje człowiek, wywiera wielki wpływ na jego kategorie myślenia, a w konsekwencji na stały sposób postępowania, dlatego rozdzwięk pomiędzy wiarą i kulturą stanowi poważną przeszkodę dla ewangelizacji; a przeciwnie – kultura kształtowana duchem chrześcijańskim stanowi narzędzie sprzyjające rozprzestrzenianiu się Ewangelii*⁶⁴.

Dokument ten wśród celów wydziałów kościelnych wymienia:

- rozwój własnych dyscyplin naukowych przez badania naukowe;
- badanie Objawienia chrześcijańskiego i problemów z nim związanych oraz analizowanie w jego świetle aktualnych zagadnień i przekazywanie ich ludziom współczesnym;
- kształcenie studentów we własnych dyscyplinach, zgodnie z doktryną Kościoła;
- wspieranie trwałej formacji pracowników Kościoła;
- w powiązaniu z hierarchią – udzielanie pomocy Kościołowi powszechnemu i Kościołom partykularnym w całokształcie posługi ewangelizacyjnej.

Te zadania stały się też przed Prymasowskim Instytutem Kultury Chrześcijańskiej, którego powołanie stało się swoistą odpowiedzią na wezwanie Soboru Watykańskiego II: *Niech więc wierni żyją w najściślej łączności z innymi ludźmi swoich czasów i starają się dokładnie uchwycić ich sposoby myślenia i odczuwania, znajdujące wyraz w ich kulturze umysłowej. Niech łączą znajomość nowych nauk i doktryn oraz najnowszych wynalazków z obyczajami chrześcijańskimi i z wykształceniem w doktrynie chrześcijańskiej tak, żeby kultura religijna i prawność ducha szły u nich w parze ze znajomością nauk i rozwijających się z każdym dniem umiejętności technicznych, aby mogli dzięki*

⁶³ Dekret powołujący do istnienia Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, Gniezno, 8 września 1982 r. (N. 3957/82/PR).

⁶⁴ Tamże.

*temu oceniać i wyjaśniać wszystko w duchu całkowicie chrześcijańskim. [...] Co więcej, požądane jest, żeby wielu świeckich katolików zyskiwało odpowiednie wykształcenie w naukach teologicznych i żeby duża część spośród nich studia te gorliwie uprawiała i pogłębiała*⁶⁵.

Zasadniczym celem powołanego wówczas Prymasowskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, jak to podkreślił biskup siedlecki w 1997 r., było poznawanie i obrona tej kultury, która od wieków była duszą naszego narodu, a jednocześnie pielęgnowanie życia duchowego w sobie, opartego na najszczytniejszych ideałach polskiej kultury chrześcijańskiej⁶⁶.

Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego już z chwilą powołania stał się ważnym punktem na mapie uczelni archidiecezji gnieźnieńskiej – jego siedzibę zlokalizowano w najważniejszych miastach metropolii – Gnieźnie i Bydgoszczy. Mocą dekretu na stanowisko dyrektora powołano ks. prof. dr. hab. Kazimierza Śmigła w Gnieźnie, zaś dyrektorem „sekcji bydgoskiej” został ks. dr Bronisław Karczmarek⁶⁷. Ponieważ w chwili tworzenia się PIKCh głównym założeniem programowym było prowadzenie tylko studium wychowania katolickiego, dlatego nie było jasno sprecyzowanej struktury Instytutu, która ograniczała się do sprawowania przez dyrektora funkcji organizatora wykładów i wykładowców. Przed ks. Kaczmakiem stało ważne i trudne zadanie zorganizowania Instytutu. Należy podkreślić, że bydgoski Instytut powołany został jako jeden z pierwszych w kraju. Warto przypomnieć, że ówczesne władze komunistyczne nie zezwalały na tworzenie uczelni katolickich, zarówno na poziomie wyższym, jak i średnim, a istniejącym oficjalnie, jak Katolicki Uniwersytet Lubelski i Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie, czy faktycznie, jak Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie, w znacznym stopniu utrudniały działalność. Stąd organizacja nowej kościelnej jednostki krzewienia wiary i wiedzy o Kościele wymagała doskonale przemyślanych działań⁶⁸. Brakowało zatem

⁶⁵ Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* „*Gaudium et spes*”, nr 62.

⁶⁶ Przemówienie Biskupa Siedleckiego z okazji obchodów XV-lecia Prymasowskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Bydgoszczy, 24.06.1997, Archiwum Instytutu Prymasowskiego.

⁶⁷ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 25.

⁶⁸ B. Majewska, *Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Bydgoszczy 1982–1997*, s. 112.

wzorców, do których można by odwołać się przy organizowaniu bydgoskiego ośrodka⁶⁹.

Początkowo Instytut miał funkcjonować jako 3-letnie studium filozoficzno-teologiczne z elementami kultury chrześcijańskiej. Na potrzeby Instytutu udostępnione zostały pomieszczenia parafii farnej przy ul. Grodzkiej 1 (dawny Dom Katolicki). Jego nadrzędnym celem miało być *systematyczne pogłębianie wiedzy i kultury religijnej, a także pomoc w formowaniu osobowości chrześcijańskiej*⁷⁰. Z początku zajęcia były organizowane raczej na zasadzie kursu katechetycznego niż regularnych studiów teologicznych⁷¹. Dla zainteresowanych katechezą przewidziano dodatkowe wykłady i ćwiczenia, uprawniające do uzyskania misji kanonicznej do nauczania religii. Raz w miesiącu odbywały się seminaria, poprzedzone Eucharystią. Brak jasno sprecyzowanej struktury organizacyjnej wynikał z faktu, że pierwotnym założeniem programowym PIKCh było jedynie prowadzenie studium wychowania katolickiego, którego ukończenie nie gwarantowało tytułu magistra⁷².

Przełomowym rokiem w dziejach Instytutu okazał się rok 1985. Podjęto wówczas wstępną decyzję o próbie przekształcenia 3-letniego studium w 5-letnie studia magisterskie. Jednocześnie nastąpiła zmiana na stanowisku dyrektora, które zajął ks. dr Lech Bilicki. Nowy dyrektor PIKCh zapoczątkował przekształcanie Instytutu, m.in. przez opracowanie struktury i regulaminu; przygotowanie dokumentacji formalno-prawnej, potrzebnej w staraniach o afiliację PIKCh do Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu; uporządkowanie księgozbioru; zorganizowanie sekretariatu⁷³.

W roku akademickim 1987/1988 nowym dyrektorem został ks. dr Marek Pyc. Kontynuował on starania o afiliację Instytutu do Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu⁷⁴. W tym czasie studia podzielono na dwa cykle: 2-letni filozoficzny i 3-letni teologiczny⁷⁵. Pierwsze dwa lata nauki stały się swego rodzaju przygotowaniem do studiowania teologii w pełnym tego słowa znaczeniu. Mimo iż upły-

⁶⁹ Por.: tamże.

⁷⁰ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 25.

⁷¹ Por.: M. Stankiewicz, *Kuźnica Apostołów. Rozmowa z ks. dr. Wojciechem Szukalskim, dyrektorem PIKCh w Bydgoszczy*, „Słowo Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 24 (1994) nr 14, s. 1.

⁷² Tamże, s. 26–27.

⁷³ Por.: B. Majewska, *Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Bydgoszczy 1982–1997*, s. 112.

⁷⁴ Tamże, s. 113.

⁷⁵ Tamże, s. 26–27.

wały one pod znakiem filozofii, w toku nauki stopniowo wprowadzano jednak pewne zagadnienia teologiczne. Pierwszy egzamin *ex universa theologia* zdało w listopadzie 1989 r. ośmiu studentów bydgoskiego Instytutu, którzy odbywali studia w latach 1982–1988⁷⁶. W roku akademickim 1988/1989 PIKCh zdobył status wyższej uczelni na prawach państwowych, uzyskał osobowość prawną i pełnię praw akademickich, a już 4 marca 1990 r. Kongregacja do Spraw Nauczania Katolickiego wydała dekret *De Seminariis ataque Studiorum Instituti* o afiliacji PIKCh do Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu⁷⁷. Dzięki temu uregulowana została sytuacja prawna Instytutu na płaszczyźnie Kościoła powszechnego. Odtąd dyplom ukończenia Instytutu jest honorowany w całym Kościele powszechnym, a także przez ustawodawstwo cywilne⁷⁸. Ze względu na skomplikowaną sytuację polityczną w kraju niemożliwe było wówczas utworzenie wydziału teologicznego w ramach uczelni państwowej, stąd też PWT powstał i działał początkowo w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu. Powołany został jako uczelnia jednowydziałowa, kształcąca w jednym tylko kierunku – teologii katolickiej. Patronem został św. Wojciech. Do 1989 r. Wydział nie był formalnie uznawany przez władze państwowe. Zmieniło się to dopiero w maju 1989 r., z chwilą wprowadzenia w życie umowy między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Konferencją Episkopatu Polski⁷⁹. Uzyskanie przez PIKCh statusu państwowej uczelni wyższej dokonało się za kadencji kolejnego dyrektora – ks. dr. Wojciecha Szukalskiego, który został nominowany na to stanowisko z dniem 25 października 1988 r. Fakt zmiany statusu miał doniosłe znaczenie nie tylko dla dalszego funkcjonowania Instytutu, ale wprowadził też innowacje istotne dla samych studentów, np.:

- studentom zaczęły przysługiwać świadczenia społecznej służby zdrowia oraz ulgi za przejazdy środkami komunikacji na równi ze studentami państwowych szkół wyższych;

⁷⁶ Tamże, s. 15.

⁷⁷ *Jeżeli Pan domu nie zbuduje...*, s. 188.

⁷⁸ E. Grzybowska-Lukaszek, *Teologia na... kolanach. Wywiad z ks. dyr. W. Szukalskim*, „Kujawy” 24 (1994), s. 1.

⁷⁹ Kwestię tę omawiają akty prawne: art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. z dnia 23 maja 1989 r. Nr 29, poz. 154) oraz Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie uregulowania statusu wyższych uczelni papieskich oraz trybu i zakresu uznawania przez Państwo stopni i tytułów naukowych nadawanych przez te uczelnie (Monitor Polski z dnia 15 lipca 1989 r. Nr 22, poz. 174).

- poborowi – studenci świeccy w czasie trwania studiów nie odbywali zajęć wojskowych oraz nie byli powoływani do odbywania zasadniczej służby wojskowej czy w obronie cywilnej;
- mogli uzyskiwać tytuł zawodowy magistra w zakresie teologii katolickiej, równoznaczny z tytułami zawodowymi magistra nadawanymi przez państwowe szkoły wyższe⁸⁰.

Po upadku komunizmu na mocy instrukcji Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 1990 r. nauczanie religii powróciło do szkół⁸¹.

15 września 1990 r. rozpoczęły się wykłady w nowo utworzonym Studium Katechetycznym przy parafii pw. Świętej Trójcy w obiektach katechetycznych. Studium Katechetyczne w Bydgoszczy powstało na prośbę arcybiskupa metropolity gnieźnieńskiego Józefa Glempa, który zwrócił się do ks. bp. Jana Nowaka w 1983 r., aby podjął się organizacji Studium Katechetycznego dla świeckich w wymiarze 100 godzin rocznie⁸². Zwiększone potrzeby szkoły i niemożność objęcia istniejących godzin religii przez duchownych przyczyniły się do wzrostu liczby katechetów świeckich⁸³. W niektórych parafiach księża proboszczowie zaangażowali jako katechetów osoby, które posiadały tylko maturę lub wyższe wykształcenie, ale bez przygotowania katechetycznego. W związku z tym bp Bogdan Wojtuś wydał 23 sierpnia 1990 r. komunikat, że osoby bez przygotowania katechetycznego muszą rozpocząć studia w Prymasowskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy lub w Prymasowskim Instytucie Teologicznym w Gnieźnie. Dla osób, które nie zgłosiły się na studia, zorganizowany został obowiązkowy kurs katechetyczny w Kurii Metropolitalnej⁸⁴.

W sierpniu 1992 r. Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy, w uzgodnieniu z Wydziałem Nauki Katolickiej Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie, ogłosił nabór na I rok Studium Katechetycznego tylko dla tych katechetów, którzy nie posiadali wymaganych kwalifikacji. Dla katechetów, którzy posiadali odpowiednie przygotowanie pedagogiczne, studium trwało rok. Dla tych, którzy owych kwalifikacji nie posiadali, studium trwało dwa lata. Zajęcia odbywały się w każdą sobotę roku akademickiego.

⁸⁰ H. Lejbman, *Wiara poszukująca zrozumienia – 25 lat istnienia Prymasowskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy*, s. 345.

⁸¹ Akt niepublikowany. Przedruk w: B. Górowska, G. Rydlewski, *Regulacje prawne stosunków wyznaniowych w Polsce. Zbiór przepisów i dokumentów*, Warszawa 1992, s. 138–140.

⁸² Archiwum Kurii, Gniezno.

⁸³ J. Mikołajec, *Uwarunkowania posługi katechetycznej teologów świeckich*, w: *Dzisiejszy katecheta stan aktualny i wyzwania*, red. J. Stala, Kraków 1990, s. 55–74.

⁸⁴ Archiwum Kurii, Gniezno.

Wychodząc naprzeciw potrzebom wykształcenia kadry katechetycznej, z inicjatywy abp. Henryka Muszyńskiego 5 lipca 1993 r., dekretem N.2650/93/Abp., zostało erygowane Archidiecezjalne Kolegium Teologiczne w Gnieźnie przy Prymasowskim Instytucie Teologicznym im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Gnieźnie oraz przy Prymasowskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej z siedzibą w Bydgoszczy. Przez pierwsze dwa lata słuchacze pierwszego i drugiego roku Kolegium odbywali studia wraz ze słuchaczami Prymasowskiego Instytutu Teologicznego w Gnieźnie oraz PIKCh w Bydgoszczy. Zajęcia trzeciego roku prowadzone były w Gnieźnie tylko dla słuchaczy Kolegium. O konieczności połączenia obydwu szkół zadecydowały dwie rzeczy: zbyt duża liczba studentów i związane z tym trudności lokalowe, braki wykładowców, którzy jednocześnie mogliby wykładać w Instytucie i w Kolegium. Celem powołanego Kolegium stało się kształcenie nauczycieli religii dla przedszkoli i szkół podstawowych, którzy mogliby pracować w szkołach i przedszkolach. Powołane Kolegium posiadało akt założycielski oraz własny statut. Studia w Kolegium trwały trzy lata; realizowano program zatwierdzony przez abp. Muszyńskiego, zgodnie z ustaleniami Konferencji Episkopatu. Absolwenci Kolegium po jego ukończeniu otrzymywali dyplom uprawniający do podjęcia pracy katechetycznej w przedszkolach i szkołach podstawowych na terenie całej Polski, według wzoru ustalonego przez Konferencję Episkopatu Polski. Zajęcia odbywały się w soboty w godzinach przedpołudniowych⁸⁵. Katecheci, którzy ukończyli tylko dwuletnie Studium Katechetyczne, zobowiązani byli do uzupełnienia wykształcenia i uzyskania dyplomu Kolegium do końca roku szkolnego 1996/1997.

1 września 1995 r. swoją działalność przy Instytucie rozpoczął Ośrodek Katechetyczny z siedzibą przy ul. Farnej 10. Powstanie Ośrodka miało służyć temu, by katecheci z Bydgoszczy i okolic nie musieli uczęszczać na wykłady w Kolegium w Gnieźnie. Jego podstawowym zadaniem stała się formacja katechetów świeckich, organizowanie warsztatów metodycznych, organizowaniem rekolekcji i dnia skupienia dla katechetów⁸⁶.

⁸⁵ Dane opracowane na podstawie: Archiwum Prymasowskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Bydgoszczy, *Sprawozdanie z działalności Prymasowskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej*, 1993/1994.

⁸⁶ Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, *Sprawozdanie z działalności Ośrodka Katechetycznego*, 1996.

Kolejny rok akademicki przyniósł istotne zmiany: wydłużono czas studiów z pięciu do sześciu lat (studium filozoficzne rozpisano na cztery semestry, a studium teologiczne na osiem). Decyzją abp. Henryka Muszyńskiego Kolegium Katechetyczne zostało oddzielone od PIKCh i od września 1996 r. funkcjonowało samodzielnie. Zatwierdzony został nowy program Kolegium, który przewidywał nowe rozwiązania dotyczące praktyk katechetycznych. Każdy student zobowiązany był do odbycia 80 godzin praktyk w dowolnie wybranej szkole podstawowej na czterech poziomach nauczania. Na każdym poziomie miał przeprowadzić jedną katechezę w obecności wizytatora.

W 1998 r. rektor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu powołał sekcje zamiejscowe Wydziału Teologicznego – m.in. w Bydgoszczy, Gnieźnie, Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Koszalinie, Paradyżu, Obrze i Szczecinie. Od 1 grudnia tego roku Instytut przeszedł pod naukowe skrzydła poznańskiej uczelni, co pociągnęło za sobą zmiany w funkcjonowaniu sekcji. W roku akademickim 2002/2003 studenci rozpoczęli naukę w systemie 5-letnich studiów zaocznych, a zajęcia dydaktyczne przeniesiono do I Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego⁸⁷. Studenci wyższych roczników kontynuowali zajęcia w dotychczasowym trybie 6-letnim⁸⁸.

W 2004 r. – wraz z ustanowieniem diecezji bydgoskiej – nastąpiła reorganizacja pracy Instytutu: ośrodek katechetyczny przeniesiono do budynku Kurii Diecezjalnej (gdzie funkcjonuje jako Wydział Katechizacji i Szkół Katolickich), zaś w struktury sekcji bydgoskiej Wydziału Teologicznego UAM włączono nowo erygowane Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Bydgoskiej⁸⁹ im. Błogosławionego Biskupa Michała Kozala⁹⁰, jak i studentów świeckich⁹¹. W tym czasie nowym dyrektorem PIKCh został ks. dr Rafał Grabowski, który we wrześniu 2004 r. został także Pełnomocnikiem Dziekana ds. Organizacji Studiów⁹².

Wśród ostatnich znaczących zmian w funkcjonowaniu uczelni należy wymienić przeniesienie zajęć dydaktycznych i siedziby PIKCh

⁸⁷ Por.: B. Majewska, *Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Bydgoszczy 1982–1997*, s. 26–27.

⁸⁸ Ostatni rocznik studiujący w trybie 6-letnim ukończył naukę w 2007 r.

⁸⁹ Por.: L. Bilicki, *Kościół bydgoski – jego krótka historia i jego dziś*, s. 91.

⁹⁰ H. Lejbman, „*Wiara poszukująca zrozumienia*” – 25 lat istnienia Prymasowskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy, s. 349.

⁹¹ Por.: [online], [dostępny: https://pl.wikipedia.org/wiki/Wydzia%C5%82_Teologiczny_Uniwersytetu_im._Adama_Mickiewicza_w_Poznaniu], [dostęp: 23.10.2018].

⁹² H. Lejbman, „*Wiara poszukująca zrozumienia*” – 25 lat istnienia Prymasowskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy, s. 348.

w roku akademickim 2007/2008 do nowych pomieszczeń WSD przy ul. Grodzkiej 18. Warto nadmienić, iż Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej został afiliowany do Papieskiego Wydziału Teologicznego, Sekcji św. Jana Chrzciciela w Warszawie w 2015 r. W lipcu 2010 r. nowym dyrektorem Instytutu oraz Pełnomocnikiem Dziekana WT UAM ds. Organizacji Studiów został ks. dr Mirosław Gogolik⁹³. Jednostka oferuje studia stacjonarne jednolite magisterskie na specjalności kapłańskiej, studia niestacjonarne jednolite magisterskie na specjalności katechetyczno-pastoralnej oraz podyplomowe studia katechezy przedszkolnej⁹⁴.

W połowie lat 80. XX w. zaznaczył się także udział Instytutu w organizacji Tygodni Kultury Chrześcijańskiej⁹⁵. Patronat nad tą inicjatywą kulturalną sprawował w latach 1981–1996 bp Jan Nowak, później abp gnieźnieński Henryk Muszyński, a od 2004 r. biskup ordynariusz Jan Tyrawa. Stanowią one bogatą ofertę w postaci prelekcji, spotkań dyskusyjnych, wystaw, konferencji, konkursów, koncertów itp. z szeroko rozumianej kultury chrześcijańskiej. W Tygodniach Kultury Chrześcijańskiej uczestniczą zaproszeni goście – przedstawiciele polskiego Kościoła, kultury i nauki⁹⁶. Przy Instytucie funkcjonowały też koła synodalne. W ten sposób stopniowo przybierał realne kształty postulat wykształcenia elity, która – dzięki swej wiedzy pogłębionej wiarą – mogłaby oddziaływać na innych wiernych, mobilizować ich, uczyć, pociągać przykładem własnego życia⁹⁷.

Inną formą systematycznego formowania wiernych świeckich przejętą od archidiecezji gnieźnieńskiej są Bydgoskie Dni Społeczne. Celem wykładów prowadzonych w ramach Bydgoskich Dni Społecznych jest przybliżanie zagadnień społecznych i gospodarczych. To swego rodzaju apel o podjęcie trudu refleksji nad rzeczywistością, w której żyjemy, próba przebudzenia z marazmu i obojętności, wzięcia odpowiedzialności za kształt tejże rzeczywistości. Człowiek osadzony w konkretnych realiach czasoprzestrzennych i partycypujący

⁹³ Por.: B. Majewska, *Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Bydgoszczy 1982–1997*, s. 26–27.

⁹⁴ Por.: [online], [dostępny: <http://diecezja.bydgoszcz.pl/institucje/kuria-diecezjalna/wydzial-katechizacji-i-szkol-katolickich/>], [dostęp: 25.10.2018].

⁹⁵ Por.: M. Stankiewicz, *Kuźnica Apostołów: Rozmowa z ks. dr. Wojciechem Szukalskim, dyrektorem PIKCh w Bydgoszczy*, s. 1.

⁹⁶ *25 tygodni kultury chrześcijańskiej w Bydgoszczy 1981–2006. Księga Jubileuszu*, red. R. Biniak, A. Grzybek, Bydgoszcz 2006; *Jedynemu Bogu i Bydgoszczy. Życie i dzieła ks. Romualda Biniaka*, red. E. Małachowski, A. Grzybek, A. Zieliński, Bydgoszcz 2011, s. 108–121.

⁹⁷ K. Złotowski, *Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej*, „Tygodnik Obywatelski” 2 (1989), s. 1.

w społeczno-politycznych wydarzeniach swojego narodu zobligowany jest niejako do chrześcijańskiej refleksji nad ziemskimi sprawami, do odczytywania katolickiej myśli społecznej. Kościołowi dzisiaj nie może być obcy kontekst społecznych, kulturowych, ekonomicznych czy politycznych uwarunkowań ludzkiej egzystencji⁹⁸.

Od 1997 r. organizacją Bydgoskich Dni Społecznych zajął się Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej. Bydgoskie Dni Społeczne to swoista próba odpowiedzi na aktualną sytuację Kościoła, na konkretne dokumenty, poruszające zagadnienia społeczne. Sięgając aż do korzeni biblijnych, stały się próbą historycznej refleksji nad rozwojem społecznej nauki Kościoła na przestrzeni wieków, a także odpowiedzią na wyzwania czasów, w których przyszło nam żyć. Często pojawiającym się tematem było zagadnienie odpowiedzialności Kościoła, a zwłaszcza laikatu, za kształt obecnej rzeczywistości. Do tej odpowiedzialności człowiek winien nieustannie dojrzywać, zaś inicjatywy takie jak Bydgoskie Dni Społeczne mają za zadanie uświadomić mu tę prawdę⁹⁹.

Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, współpracując z Klubem Inteligencji Katolickiej, zapoczątkował w 1993 r. Bydgoskie Studium Katolickiej Nauki Społecznej. Cykl wykładów dla środowiska dziennikarskiego powstał z inicjatywy „Słowa Archidiecezji Gnieźnieńskiej”. Wykłady odbywały się raz w miesiącu przy ul. Grodzkiej 1 i prowadzone były przez ks. dr. Tadeusza Makowskiego, który był wykładowcą w Instytucie oraz Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie¹⁰⁰. Od 2002 r. wykłady prowadzone były od stycznia do czerwca przez kilku wykładowców, w tym także absolwentów PIKCh. Instytut podejmuje wiele inicjatyw. Był organizatorem m.in. „Studium wiedzy o życiu, miłości i rodzinie” czy kursu „Media a duszpasterstwo”¹⁰¹.

⁹⁸ M. Drażyk, *Z Papieżem o wolności*, „Promocje Kujawsko-Pomorskie” 95 (2000), nr 11, s. 12.

⁹⁹ H. Lejbman, *Wiara poszukująca zrozumienia* – 25 lat istnienia PIKCh w Bydgoszczy.

¹⁰⁰ Por.: B. Majewska, *Prymasowski Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Bydgoszczy 1982–1997*, s. 115–116.

¹⁰¹ Por.: A. Załuga, *W poszukiwaniu zagubionego sacrum; XXII Tydzień Kultury Chrześcijańskiej w Bydgoszczy*, „Promocje Kujawsko-Pomorskie” 132 (2003), nr 11–12, s. 45.

Powstanie, organizacja i funkcjonowanie Wydziału Katechetycznego

Katechizacja, będąc misją Kościoła, domaga się nadzoru odpowiedniej władzy kościelnej (PDK, nr 120)¹⁰². Podejmując refleksję nad funkcjonowaniem Wydziału Katechetycznego w diecezji bydgoskiej, omówione zostaną m.in. dokumenty Kościoła i przepisy prawne powołujące Wydział Katechetyczny. Mając na uwadze jego cenne znaczenie dla realizacji katechizacji, należy najpierw przyjrzeć się strukturom powstającego Wydziału Katechetycznego oraz zadaniom, jakie z tego wynikają.

Posługę katechetyczną Kościoła katolickiego w Polsce normują zarówno dokumenty katechetyczne Kościoła powszechnego, jak i lokalnego. Posługa ta winna być ujęta w plan duszpastersko-katechetyczny, określający zasadniczo to, co plan diecezjalny, tyle, że w wymiarze ogólnopolskim¹⁰³.

Redaktorzy *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* podkreślają, iż wśród wszystkich posług i służb, przez które Kościół partykularny realizuje swoją misję ewangelizacyjną, szczególne miejsce zajmuje nauczanie katechetyczne. Aby jednak ta posługa w diecezji była owocna, musi obejmować nie tylko bezpośrednich katechetów, ale i innych pracowników, którzy wspierają działalność katechetyczną, realizując bardzo ważne zadania, takie jak: formacja katechetów, opracowanie materiałów, refleksja, organizacja i planowanie. Ci pracownicy, razem z katechetami, służą jednej diecezjalnej posłudze katechetycznej, chociaż nie wszyscy pełnią te same role i nie z tego samego tytułu¹⁰⁴.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. daje możliwość powołania przy Konferencji Episkopatu urzędu katechetycznego, którego głównym zadaniem byłoby świadczenie pomocy poszczególnym diecezjom w sprawach katechezy¹⁰⁵. Najważniejszym organem katechetycznym w Polsce jest Komisja Wychowania Katolickiego, która funkcjonuje w oparciu o statut zatwierdzony przez Konferencję

¹⁰² B. Rozen, *Nauczyciele i wychowawcy w wierze w świetle Dyrektorium katechetycznego Kościoła w Polsce*, w: *Przesłanie dokumentów katechetycznych Kościoła w Polsce*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2003, s. 87.

¹⁰³ R. Murawski, *Dyrektorium Katechetyczne dla Polski*, w: *Wokół Podstawy programowej i Dyrektorium katechetycznego*, red. A. Bałoniak, Poznań 2001, s. 206.

¹⁰⁴ Por.: Congregazione per il Clero, Direttorio Generale per la Catechesi (15 agosto 1997), nr 219, Libreria Editrice Vaticana 1997; tekst polski: Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998 [dalej: DOK].

¹⁰⁵ Kan. 775 § 3; por.: DOK, nr 269.

Episkopatu Polski¹⁰⁶. Troska o katechizację powinna prowadzić biskupa do podjęcia *najwyższego kierownictwa katechizacji* w Kościele partykularnym, co zakłada m.in. zapewnienie w swoim Kościele rzeczywistego pierwszeństwa czynnej i skutecznej katechezie, która obejmie *ludzi, pomoce i urzędnienia, a także konieczne fundusze*, troskę o katechezę poprzez bezpośrednią interwencję w przekazywanie Ewangelii wiernym i czuwanie nad autentycznością wyznania wiary oraz nad jakością tekstów i pomocy, które mają być wykorzystywane; najważniejszym zadaniem jest wzbudzać i podtrzymywać w diecezjach szczerą zapał katechetyczny (chodzi o zapał wszczepiony w odpowiednie i skuteczne struktury i działanie z głębokim przekonaniem co do znaczenia katechezy w życiu chrześcijańskim diecezji); zatroszczyć się o właściwe przygotowanie katechetów do ich zadań, tak żeby dokładnie poznali naukę Kościoła oraz zasady psychologii i opanowali wiedzę pedagogiczną teoretycznie i praktycznie; ustalić w diecezji całościowy, szczegółowy i spójny program katechezy, który by odpowiadał na prawdziwe potrzeby wiernych i który byłby odpowiednio usytuowany w diecezjalnych planach duszpasterskich¹⁰⁷. Ordynariusz diecezji ma zapewnić, aby nauczanie katolickie było przekazywane wszystkim grupom wiekowym we właściwy sposób¹⁰⁸. Według kan. 775 § 1 biskup diecezjalny, respektując przepisy wydane przez Stolicę Apostolską, powinien wydawać normy dotyczące katechezy oraz troszczyć się o dostarczenie właściwych pomocy katechetycznych, a gdyby zachodziła taka potrzeba, powinien także przygotować katechizm, jak również popierać i koordynować poczynania katechetyczne¹⁰⁹. Według definicji podanej przez Jana Pawła II w adhortacji *Catechesi tradendae* katecheza jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych, a obejmuje przede wszystkim nauczanie doktryny chrześcijańskiej, przekazywane na ogół w sposób systematyczny i całościowy, dla wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego¹¹⁰. Wśród tych zadań należy wymienić: czuwanie nad prawowiernością i autentycznością przekazywanej wiary,

¹⁰⁶ Por.: DKKP, nr 146.

¹⁰⁷ Por.: DOK, nr 223; por.: kan. 773, 774 § 1.

¹⁰⁸ Por.: J. Tobin, *The diocesan Bishop a Catechist*, „Studia Canonica” 18 (1984) nr 2, s. 384.

¹⁰⁹ Por.: kan. 777 § 1; por.: Congregatio pro Episcopis, Congregatio pro Gentium Evangelizatione, *Instructio De Synodis diocesis agendis* (19 marti 1997), I, nr 3, „Acta Apostolicae Sedis” 89 (1997), s. 706–721. *Additamentum ad instructionem de synodis diocesis agendis*. *Pastoralia munia quae Codex Iuris Canonici concedit legum ferendarum potestati Episcopi diocesis*, „Acta Apostolicae Sedis” 89 (1997), s. 722–727.

¹¹⁰ Jan Paweł II, *Adhortacja „Catechesi tradendae”* [dalej: CT], nr 18.

jakością wykorzystywanych w katechezie tekstów i pomocy, popieranie i koordynację działań katechetycznych podejmowanych w diecezji¹¹¹. Biskup diecezjalny nie tylko wydaje przepisy katechetyczne, ale ma obowiązek troszczyć się o to, by pilnie wypełniano przepisy kanonów dotyczące nauczania katechetycznego, tak żeby wszystkim była przekazywana cała nauka chrześcijańska¹¹².

Zgodnie z adhortacją *Catechesi tradendae* najważniejszym zadaniem biskupa jest wzbudzać i podtrzymywać w diecezjach szczery zapal katechetyczny wszczepiony w odpowiednie i skuteczne struktury, obejmujące i wspomagające ludzi, zapewnić pomoce i urządzenia, a także konieczne fundusze¹¹³. Katechizacja w diecezji, aby była *dobrze postawiona*¹¹⁴, potrzebuje należytej organizacji, która opiera się w pierwszym rzędzie na właściwych strukturach. Głównym celem tych struktur jest popieranie działalności katechetycznej i współpraca z innymi poczynaniami i dziełami apostołskimi w diecezji¹¹⁵.

Wydział Katechizacji i Szkół Katolickich Kurii Diecezjalnej w Bydgoszczy tworzą osoby, które wspomagają bp. Jana Tyrawę w organizacji, nadzorowaniu i nadawaniu kierunków rozwoju katechezy na terenie diecezji bydgoskiej. Zadaniem Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich jest troska o katechizację szkolną i parafialną dzieci, młodzieży i dorosłych, współpraca z placówkami oświatowymi oraz instytucją samorządową nadzorującą oświatę.

W nowo powstałej diecezji wraz z ustanowieniem struktur Kurii Diecezjalnej ordynariusz podjął starania zmierzające do rozwoju katechizacji. W myśl istniejących przepisów powołany został Wydział Katechizacji i Szkół Katolickich z właściwym mu zakresem obowiązków. W 2004 r. Ośrodek Katechetyczny został przeniesiony do budynku Kurii Diecezjalnej przy ul. Malczewskiego 1, gdzie funkcjonuje jako Wydział Katechizacji i Szkół Katolickich. Pierwszym przewodniczącym i zarazem organizatorem Wydziału Katechetycznego został w 2004 r. Wikariusz Generalny ks. dr Bronisław Kaczmarek¹¹⁶. Pierwsze jego działania dotyczyły wprowadzenia nowych

¹¹¹ Por.: CT, nr 63; DOK, nr 97, 223, 265–267.

¹¹² Por.: kan. 386 § 1.

¹¹³ Ioannes Paulus P.P. II, Adhortatio Apostolica *Catechesi tradendae* (16 octobris 1979), nr 63, „Acta Apostolicae Sedis” 71 (1979), s. 1277–1340, tekst polski: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, red. W. Kubik, cz. II, Warszawa 1985, s. 146–217.

¹¹⁴ CT, nr 63.

¹¹⁵ Por.: *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 63 (1973) nr 2, s. 37–112.

¹¹⁶ „Rocznik Diecezji Bydgoskiej” 2005, s. 55–56.

druków: Skierowanie i Misja kanoniczna¹¹⁷. Przez ordynariusza diecezji zostały wydane *Duszpasterskie normy w sprawie katechezy; Zarządzenie w sprawie organizacji nauki religii w szkołach na terenie Diecezji Bydgoskiej oraz obowiązujących podręczników* (Bydgoszcz 2004); *Dekret powołujący Kolegium Wizytatorów nauki religii w Diecezji Bydgoskiej; Zarządzenie w sprawie organizowania i prowadzenia katechezy parafialnej; Przygotowanie katechetyczne do I Komunii Świętej, Bierzmowania, Małżeństwa w Diecezji Bydgoskiej*¹¹⁸.

Powołany został Referat Katechetyczny i z dniem 12 maja 2004 r. referentami Wydziału Katechetycznego i Szkół Katolickich Kurii Biskupiej zostali mianowani s. dr Krystyna Szweda oraz ks. lic. Piotr Raszka¹¹⁹.

Referat Katechetyczny został ustanowiony we wszystkich diecezjach dekretem *Provido sane consilio* Świętej Kongregacji Soboru 12 stycznia 1935 r.¹²⁰. Według tego dekretu urząd ten ma czuwać, aby w parafiach, uczelniach i w kolegiach uczyły osoby odpowiednie, dokładnie wykładające doktrynę chrześcijańską według tradycyjnej (ustalonej) metody Kościoła; aby w ustalonych okresach odbywały się kongresy katechetyczne i inne spotkania odnoszące się do wychowania religijnego, mające na celu dyskusję i studia odnośnie do metod najlepiej odpowiadających katechizacji, o których mówi się w dekrecie tej Świętej Kongregacji, aby corocznie odbywały się specjalne kursy religii przygotowujące uczących doktryny chrześcijańskiej w szkołach parafialnych i publicznych, aby wykonywali swoje zadania z większą erudycją i doskonałością¹²¹.

Katecheza jest działalnością tak podstawową w życiu Kościoła partykularnego, że każda diecezja musi posiadać własny Referat Katechetyczny (OIK, nr 126).

Do zadań Referatu Katechetycznego w diecezji bydgoskiej należą przede wszystkim:

- współpraca z Komisją Wychowania Katolickiego KEP, diecezjalnymi Wydziałami Katechetycznymi i szkołami wyższymi przygotowującymi katechetów do pracy w szkole, a także z Ministerstwem

¹¹⁷ „Biuletyn Wydziału Katechetycznego Diecezji Bydgoskiej” 1 (2007).

¹¹⁸ Archiwum Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich w Bydgoszczy.

¹¹⁹ „Wiadomości Diecezji Bydgoskiej” 5–10 (2004), s. 55–56.

¹²⁰ Sacra Congregatio Concilii, Decretum Provido sane consilio (12 ianuarii 1935), „Acta Apostolicae Sedis” 27 (1935), s. 151 [dalej: PS]; por.: DOK, nr 265, przyp. 1; por.: DCG, nr 126; por.: G. Adler, G. Vogeleisen, *Un siècle de catéchèse en France 1893–1980. Historie déplacements – enjeux*, Paris 1981, s. 120.

¹²¹ PS, pars III, 1, a–c.

- Edukacji Narodowej, kuratoriami oświaty, Ośrodkami Doskonalenia Nauczycieli i szkołami na terenie diecezji bydgoskiej;
- nadzór merytoryczny i metodyczny nad katechetami przez hospitacje oraz wizytacje przeprowadzane przez księży wizytatorów diecezjalnych i dekanalnych (ocenie i opiniowanie pracy katechetów szkolnych);
 - monitorowanie nauczania religii katolickiej w szkołach pod względem zgodności z oficjalnym nauczaniem Kościoła;
 - nadzór nad organizacją rekolekcji dla dzieci i młodzieży;
 - inspirowanie działań duszpastersko-katechetycznych w diecezji;
 - organizowanie szkoleń oraz sympozjów pogłębiających przygotowanie profesjonalne katechetów;
 - organizowanie formacji katechetów;
 - indywidualne konsultacje metodyczne;
 - współpraca z dyrekcjami szkół na terenie diecezji;
 - wykonywanie innych zadań zleconych przez biskupa diecezjalnego;
 - planowanie wydarzeń roku katechetycznego i przekazywanie informacji katechetycznych wszystkim katechetom w diecezji¹²².

Dlatego tak istotnym elementem i podstawową strukturą w organizacji nauczania katechetycznego w diecezji jest Referat Katechetyczny, narzędzie, *którym posługuje się biskup – głowa wspólnoty i wykładawca nauki – dla kierowania całą działalnością katechetyczną w diecezji*¹²³.

Z myślą o pełniejszym nadzorze merytorycznym i metodycznym (DOK, nr 266; PDK, nr 137) nad katechetami powołani zostali wizytatorzy diecezjalni nauczania religii. Pierwszymi wizytatorami zostali mianowani księża: Eugeniusz Barełkowski, Roman Buliński, Kazimierz Czysz, Mirosław Gogolik, Mirosław Goślinowski, Jan Graczyk, Marian Groblewski, Maciej Gutmajer, Piotr Jakubowski, Michał Kostecki, Tadeusz Kruszka, Zbigniew Maruszewski, Grzegorz Nowak, Tadeusz Putz, Piotr Raszka, Bogumił Stachowiak, Franciszek Śliwiński, Mirosław Wdowiak, siostra zakonna Krystyna Szwe da oraz osoba świecka – Aleksandra Cieszyńska. Wizytatorzy diecezjalni zostali mianowani dekretem biskupa bydgoskiego na trzy lata, z możliwością ponownego mianowania¹²⁴. W ciągu kilku lat istnienia

¹²² Archiwum Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich w Bydgoszczy.

¹²³ DOK, nr 265; por.: DCG, nr 126.

¹²⁴ Por.: M. Kuciński, „Rocznik Diecezji Bydgoskiej” 2005, s. 55.

diecezji bydgoskiej grono wizytatorów dekanalnych wzrastało z kilku do kilkunastu wizytatorów.

W ciągu 15 lat funkcjonowania Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich w Bydgoszczy stanowisko przewodniczącego istniało do 2008 r. Tegoż roku utworzono stanowisko dyrektora, którym został ks. Sylwester Warzyński, pełniący tę funkcję przez dwa lata. Obecnie dyrektorem Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich od 2010 r. jest ks. dr Mirosław Gogolik. Mimo tych modyfikacji praca Wydziału przebiegała właściwie, o czym świadczą sprawozdania z jego działalności.

Analizując dokumenty Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich Kurii Diecezjalnej w Bydgoszczy dotyczące pracy wizytatora w diecezji, można wysunąć wniosek, iż do obowiązków wizytatora należy nadzór nad jakością merytoryczną i metodyczną katechizacji. Kontrola i ocena procesu pracy katechetycznej i jej wyników mobilizuje katechetów do nieustannego doskonalenia warsztatu zawodowego, poszukiwania nowych metod i form pracy z uczniami czy dbania o własną formację intelektualną i duchową. Kolejnym zadaniem wizytatora jest pomoc katechecie w rozwiązywaniu problemów pojawiających się w pracy oraz umożliwianie mu dalszej formacji poprzez spotkania i dni skupienia. Do obowiązków pracy wizytatora należy wizytacja szkoły, prowadzona pod kątem zgodności przebiegu nauczania religii z przepisami dotyczącymi obecności katechezy w szkole¹²⁵.

Katecheci mogli korzystać z pomocy doradcy metodycznego, który funkcjonował w Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy przy ul. Jagiellońskiej. Doradca metodyczny służył nie tylko w sprawach związanych z awansem zawodowym czy kwestiami prawnymi, ale wspierał katechetów w ich pracy pedagogicznej, udzielał indywidualnych konsultacji, dbał o formację katechetów, organizując warsztaty metodyczne, spotkania dla katechetów poszczególnych typów szkół. Organizowane były konferencje, spotkania formacyjno-metodyczne, adwentowe i wielkopostne dni skupienia oraz rekolekcje wielkopostne¹²⁶.

W pracę katechetyczną zaangażowani byli w roku szkolnym 2004/2005 księża diecezjalni – 118, księża zakonni – 21, siostry zakonne – 28, świeccy – 435. Ogółem w pracę katechetyczną zaangażowanych było 602 katechetów¹²⁷.

¹²⁵ Archiwum Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich w Bydgoszczy.

¹²⁶ Por.: „Wiadomości Diecezji Bydgoskiej” 10–12 (2005), s. 80–83.

¹²⁷ Archiwum Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich w Bydgoszczy.

Ważnym zadaniem w ramach Kościoła partykularnego pozostaje koordynacja katechezy. Nie jest ona faktem wyłącznie strategicznym, nastawionym na większą skuteczność działalności ewangelizacyjnej, ale posiada głębszy wymiar teologiczny. Działalność ewangelizacyjna powinna być odpowiednio skoordynowana, ponieważ zmierza do jedności wiary, która podtrzymuje wszystkie działania Kościoła¹²⁸. Temu celowi służy konkretny i spójny diecezjalny program katechetyczny¹²⁹.

Odowiedzialni za dzieło katechizacji w diecezji bydgoskiej

Jan Paweł II w adhortacji *Catechesi tradendae* zwraca się do biskupów, *aby sprawowali najwyższe kierownictwo katechizacji w swoich diecezjach, dobierając sobie oczywiście doświadczonych i godnych zaufania współpracowników*¹³⁰, *gdyż każda działalność duszpasterska, która nie opiera się w swojej realizacji na osobach rzeczywiście uformowanych i przygotowanych, naraża na niebezpieczeństwo swoją jakość. Narzędzia pracy nie mogą być naprawdę skuteczne, jeśli nie będą używane przez dobrze uformowanych katechetów*¹³¹.

Wśród głównych zakresów obowiązków biskupich specjalne miejsce zajmuje propagowanie Ewangelii. Pierwszym odpowiedzialnym za katechezę jest biskup¹³², który jest nie tylko „pierwszym katechetą”, ale i „stróżem katechezy” w diecezji¹³³. Swoje zadania i obowiązki w odniesieniu do niej sprawuje poprzez Referat Katechetyczny kurii biskupiej¹³⁴. W następnej kolejności odpowiedzialnymi za

¹²⁸ Por.: DOK, nr 272.

¹²⁹ Por.: DOK, nr 274.

¹³⁰ CT, nr 63.

¹³¹ DOK, nr 234.

¹³² Jan Tyrawa urodził się 4 listopada 1948 r. w Boguszowie-Gorcach na Dolnym Śląsku. Święcenia kapłańskie przyjął 26 maja 1973 r. we Wrocławiu. Jan Paweł II mianował go 24 września 1988 r. biskupem pomocniczym archidiecezji wrocławskiej (konsekrowany 5 listopada 1988 r.), a 24 lutego 2004 r. ordynariuszem diecezji bydgoskiej. Ingres do katedry bydgoskiej, w trakcie którego kanonicznie objął diecezję, odbył się 28 marca 2004 r. Jego dewizą biskupią są słowa: „Witaj Krzyżu, jedyna nadziejo”. Biskup Jan Tyrawa jest doktorem teologii. W Konferencji Episkopatu Polski jest członkiem Rady ds. Kultury i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego oraz Rady ds. Społecznych. Pełni również funkcje członka Rady Programowej KAI i Rady Nadzorczej Fundacji „Opoka”, por.: [online], [dostępny: <http://diecezja.bydgoszcz.pl/biskup/zyciorys/>], [dostęp: 27.10.2018].

¹³³ Por.: DOK, nr 222; DB, nr 14; CT, nr 63; DCG, nr 126; DKKP, nr 123–124.

¹³⁴ Z. Brzezinka, *Zadania i możliwości katechetyczne w koordynowaniu katechezy specjalnej na terenie diecezji*, por.: [online], [dostępny: <https://www.archidiecezjakatowicka.pl/temat/organ-urzdowy-kurii/wiadomosci-archidiecezjalne/630-wa200403b>], [dostęp: 28.10.2018].

katechezę są prezbiterzy, zakonnicy i zakonnice (wspólnoty zakonne) (por. DOK, nr 224–228). Odpowiedzialność za katechezę ponoszą również osoby świeckie, wynika to z otrzymanego sakramentu chrztu oraz z udziału w misji kapłańskiej, prorockiej czy królewskiej Chrystusa (DOK, nr 231).

Jak już wyżej wspomniano, nowym dyrektorem Instytutu, a także Pełnomocnikiem Dziekana WT UAM ds. Organizacji Studiów w 2010 r. został ks. dr Mirosław Gogolik¹³⁵.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz.U. Nr 36, poz. 155 z późn. zmianami) § 11 bp Jan Tyrawa, ordynariusz diecezji bydgoskiej, dekretem z dnia 10 listopada 2016 r. powołał Kolegium Wizytatorów Nauki Religii w szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych na terenie diecezji bydgoskiej. Kadencja Kolegium trwa trzy lata¹³⁶. W skład Kolegium Wizytatorów powołani zostali kapłani i osoby świeckie sprawujące nadzór katechetyczny w ramach dekanatu. Swoją misję katechetyczną realizują z pracowitością i w poczuciu odpowiedzialności za poziom katechezy w kościele lokalnym¹³⁷.

Wydział Katechetyczny Kurii Diecezjalnej w Bydgoszczy tworzą osoby, które wspomagają ks. bp. Jana Tyrawę w organizowaniu i nadawaniu kierunków rozwoju katechezy na terenie Diecezji Bydgoskiej, co już nadmieniono. Do zadań Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich w diecezji bydgoskiej należy przede wszystkim wymienić: realizowanie wytycznych Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, realizowanie zaleceń biskupa ordynariusza diecezji, współpraca z Kuratorium Oświaty, dyrektorami szkół, z księżmi proboszczami parafii, organizowanie formacji katechetów osób świeckich i duchownych, przygotowanie skierowania do nauczania religii

¹³⁵ Mirosław Gogolik ur. 12 listopada 1973 r., kapłan diecezji bydgoskiej. Studia doktoranckie ukończył na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, na podstawie pracy: *Posługa katechetyczna osób konsekrowanych w Archidiecezji Gnieźnieńskiej w latach 1992–2004. Studium socjologiczno-pastoralne*. W latach 2005–2010 pracował na stanowisku dyrektora Zespołu Szkół Katolickich – Pomnika Jana Pawła II w Bydgoszczy. Od 2009 r. adiunkt w Zakładzie Katechetyki i Pedagogiki Chrześcijańskiej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od 2005 r. wizytator nauki religii w szkołach na terenie diecezji bydgoskiej. Od 2010 r. dyrektor Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich Kurii Diecezjalnej w Bydgoszczy. Członek Rady Wydziału, kierownik studiów podyplomowych. Rok uzyskania habilitacji 2013. Por.: [online], [dostępny: <https://teologia.amu.edu.pl/dla-pracownika/dla-pracownika/pracownicy/>], [dostęp 27.10.2018].

¹³⁶ Por.: [online], [dostępny: <http://diecezja.bydgoszcz.pl/instytucje/kuria-diecezjalna/wydzial-katechizacji-i-szkol-katolickich/>], [dostęp: 27.10.2018].

¹³⁷ Por.: Wydział Katechizacji i Szkół Katolickich, [online], [dostępny: <http://diecezja.bydgoszcz.pl/2009/02/17/wydzia-katechizacji-i-szko-katolickich/>], [dostęp: 02.11.2018].

dla katechetów (duchownych i świeckich) posłanych przez biskupa diecezjalnego do konkretnych szkół, czuwanie nad tym, aby nauczanie katechetyczne odbywało się według zatwierdzonych programów, systematycznie i zgodnie z zasadami dydaktyczno-metodycznymi, informowanie księży proboszczów i katechetów o zmianach w prawie oświatowym i kościelnym dotyczących katechizacji, prowadzenie wizytacji katechetycznych w szkołach, sporządzanie sprawozdań z przebiegu pracy katechetycznej w diecezji, dokonywanie oceny merytorycznej pracy katechetów w związku z oceną pracy nauczycieli religii dokonywaną przez dyrektorów szkół, organizacja rekolekcji dla katechetów świeckich, koordynacja szkolnego nauczania religii z katechezą sakramentalną na terenie parafii, spotkania formacyjno-metodyczne dla wszystkich katechetów dwa razy w roku, organizowanie dla katechetów konferencji metodycznych dla poszczególnych szkół, indywidualne konsultacje metodyczne, spotkania rejonowe w dekanatach, nadzór nad organizacją rekolekcji szkolnych dla dzieci i młodzieży na terenie parafii, organizowanie dla wszystkich katechetów (duchownych i świeckich) pracujących w diecezji spotkań z pasterzami diecezji (Dnia Katechetycznego) na początku nowego roku szkolnego oraz wykonywanie innych zadań powierzonych przez biskupa diecezjalnego¹³⁸.

Głównym zadaniem organu odpowiedzialnego za katechizację w diecezji jest nadzór merytoryczny oraz metodyczny nad katechetami¹³⁹. Z inicjatywą powołania doradcy metodycznego nauki religii powinien wystąpić biskup diecezjalny bądź na jego polecenie dyrektor¹⁴⁰ Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich Kurii Diecezjalnej¹⁴¹, jako osoba odpowiedzialna za organizację katechizacji na terenie diecezji, do organu prowadzącego placówkę doskonalącą nauczycieli. *Dyrektorium katechetyczne dla Kościoła w Polsce* mówi bowiem, że doradca metodyczny powinien pełnić swoją funkcję z mandatu i w imieniu Kościoła (PDK, nr 82). Można więc mówić o specyfice jego powołania i misji w Kościele. Otrzymuje on „mandat” od Jezusa Chrystusa przez Kościół do zaangażowania się w dzieło systematycznej formacji katechetycznej (DKKP, nr 15). Pełnienie funkcji doradcy

¹³⁸ Por.: „Biuletyn Wydziału Katechetycznego Diecezji Bydgoskiej” 1 (2007); por.: „Wiadomości Diecezji Bydgoskiej” 10–12 (2005).

¹³⁹ Por.: DOK, nr 266.

¹⁴⁰ M. Nowacka, *Zadania i kierunki pracy katechetycznego doradcy metodycznego*, w: *Aktywizowanie katechizowanych*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 1997, s. 115.

¹⁴¹ Por.: „Wiadomości Diecezji Bydgoskiej”.

metodycznego katechezy jest zatem powołaniem i misją dla tych, którzy ją realizują oraz wiąże się z odpowiedzialnością, wyrażającą się w wiernym jej pełnieniu wobec katechetów¹⁴². Dalsza procedura powołania wskazanego nauczyciela religii na stanowisko doradcy metodycznego ds. katechezy odbywa się według obowiązujących przepisów oświatowych. Zadania doradcy metodycznego powierza organ prowadzący szkołę po uzyskaniu pozytywnej opinii dyrektora wojewódzkiej placówki doskonalenia oraz w porozumieniu z dyrektorem szkoły, w której zatrudniony jest kandydat na doradcę. Nominacja jest nadawana na okres trzech lat i zawiera zakres obowiązków, zasady wynagrodzenia, a także status doradcy w szkole¹⁴³.

Doradca metodyczny to nauczyciel udzielający pomocy nauczycielom szkół i placówek oświatowych, w szczególności nauczycielom rozpoczynającym pracę, w formie bezpośredniego wsparcia ich rozwoju oraz doskonalenia zawodowego¹⁴⁴. Może nim zostać osoba posiadająca oprócz przygotowania dydaktycznego dobrą formację teologiczną i katechetyczną¹⁴⁵. Doradca metodyczny nauki religii, mając swoje usytuowanie w określonej szkole i w ośrodku doskonalenia, jest formalnie włączony w struktury Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich – tak jest w diecezji bydgoskiej¹⁴⁶.

Doradcy katechetyczni powinni ściśle współpracować z wizytatorami diecezjalnymi i dekanalnymi, diagnozować potrzeby oraz ustalać strategię pracy na przyszłość, a przede wszystkim *przejawiać rzetelną troskę o formację osoby katechety zgodną z nauczaniem i duchem Kościoła*¹⁴⁷. Zasadniczymi formami działalności diagnostyczno-oceniającej są hospitacje i wizytacje. O zamierzonym terminie hospitacji odpowiednio wcześniej powiadamiani są księża proboszczowie, dyrekcja szkoły i katecheci. Celem hospitacji jest uzyskanie informacji o efektach pracy katechetów w zakresie wybranych elementów procesu katechetycznego. Omówienie hospitacji odbywa się w dniu jej przeprowadzenia. Wizytacja jest podsumowującym etapem sprawowania nadzoru katechetycznego w parafii i szkole w okresie od poprzednio

¹⁴² Por.: M. Nowacka, *Zadania i kierunki pracy katechetycznego doradcy*, w: *Aktywizowanie katechizowanych*, s. 115–136.

¹⁴³ PDK, nr 82.

¹⁴⁴ Tamże.

¹⁴⁵ PDK, nr 154.

¹⁴⁶ Tamże.

¹⁴⁷ Tamże.

przeprowadzonej wizytacji. Wizytacje na terenie diecezji bydgoskiej przeprowadza się nie rzadziej niż raz na pięć lat¹⁴⁸.

Katechetyczny doradca metodyczny, tak jak każdy katecheta, posiada obowiązek stałego dokształcania się poprzez uczestnictwo w różnych formach doskonalenia, by na bieżąco aktualizować swoją wiedzę i doskonalić umiejętności¹⁴⁹.

Podsumowanie

Początki diecezji to czas bardzo ważny, czas budowania struktur, fundamentów i organizacji Kościoła lokalnego. W okresie 15 lat istnienia diecezji bydgoskiej był to czas tworzenia od podstaw całego Wydziału Katechizacji i Szkół Katolickich. Dzięki zaangażowaniu i wysiłkowi osób odpowiedzialnych za Wydział Katechizacji i Szkół Katolickich stał się skutecznym narzędziem w kierowaniu działalnością katechetyczną w diecezji. Zostały wprowadzone stosowne akty prawne i regulacje, określające prawa i obowiązki katechetów. Podjęto zmagania, służące ocenie realizacji rozporządzeń MEN w odniesieniu do katechezy w szkole. W trosce o udaną pracę Wydziału wprowadzono funkcję wizytatora. Wydział Katechizacji i Szkół Katolickich od początku podjął się formacji duchowej katechetów, organizując m.in. dni skupienia czy rekolekcje wielkopostne, a także formacji pedagogicznej i intelektualnej, organizując m.in. warsztaty czy konferencje metodyczne. Wyzwaniem dla Wydziału Nauki Katolickiej pozostaje cały czas sprawa parafialnej katechezy dzieci, młodzieży i dorosłych.

¹⁴⁸ „Wiadomości Diecezji Bydgoskiej”.

¹⁴⁹ Por.: S. Irla, *Katecheta-doradca metodyczny*, w: *Dzisiejszy katecheta. Stan aktualny i wyzwania*, s. 220.

Summary

The Diocese of Bydgoszcz was established by John Paul II on 24 February 2004. The pope selected Bydgoszcz as the capital of the new diocese, which incorporated twelve deaneries formerly part of the Archdiocese of Gniezno, one deanery from the Diocese of Koszalin and Kołobrzeg, as well as three deaneries from the Diocese of Pelplin. The Diocese of Bydgoszcz has an area of 4631 km² and lies within two provinces. It is headed by Bishop Jan Tyrawa, whose motto is *Ave crux spes unica* – “Hail to the Cross, our only hope”. The patron saints of the diocese are Our Lady of Beautiful Love and the blessed Bishop Michał Kozal.

Having assumed his post, Bishop Jan Tyrawa launched the organization of key auxiliary institutions. He established the diocesan curia tasked with representing the local Church in pastoral and administrative affairs. Since its early days the curia has been located in a building at 1 ks. Malczewskiego Street in Bydgoszcz. Another institution that originated thanks to the bishop's efforts is the local Theological Seminary. In addition to setting up the diocese's structures, Bishop Tyrawa undertook every effort to develop catechization here. Bydgoszcz already housed the Stefan Cardinal Wyszyński Memorial Primate Institute for Christian Culture, which launched operations thanks to the efforts of Bishop Jan Nowak in 1982. The first head of the local division was Father Bronisław Kaczmarek. The establishment of the institute was inspired by the Second Vatican Council, which among others called for students' education in compliance with the Church doctrine and constant support to Church employees. The institute has a Catechetical Centre and a Theological College.

The rector of the Adam Mickiewicz University of Poznań set up the Bydgoszcz Branch of its Theological Department. The new local institution incorporated the Higher Theological Seminary of the Diocese of Bydgoszcz, thus making Father Wojciech Szukalski its first rector.

Classes are held in the new seminary buildings at 22 Grodzka Street. The new president of the Primate Institute for Christian Culture was Father Rafał Grabowski. Since 2010 Father Mirosław Gogolik has served as head of the Institute and Proxy for the Dean of the Theological Department of the Poznań-based University. The Division of Catechization of Catholic Schools in the diocese aims to provide care for religious education in schools and parishes, maintain cooperation with educational institutions and support religion teachers by offering them various programmes related to catechetical services in the local church.